

SADRŽAJ:

- / Nacionalni park koji odbija instant konzumerizam
- / Dijalog i suradnja s ključnim dionicima preduvjet su za odgovoran način upravljanja zaštićenim područjem
- / Značaj održivog korištenja pašnjaka i poplavnih livada u zaštićenim područjima
- / Interpretacijske aktivnosti u zaštićenim područjima
- / Rezervati biosfere u Austriji vs. rezervati biosfere u Hrvatskoj
- / Usporedba uspješnosti upravljanja zaštićenim područjima NATURA 2000
- / Suradnja privatnog i javnog sektora

NOVI PRISTUP UPRAVLJANJU ZAŠTIĆENIM I NATURA 2000 PODRUČJIMA

Broj 02 / godina 2016.

Nacionalni park koji odbija instant konzumerizam

Domaćin Nacionalnog Parka Neusiedler See, Alois Lang, šaljivo nam se predstavio kao osoba koja kaže da je njegov posao u NP prijevod s njemačkog na njemački. Naglašava, da nije biolog po struci, već da brine da ono što biolozi ističu kao važno o zaštićenom području, svi građani jednako razumiju.

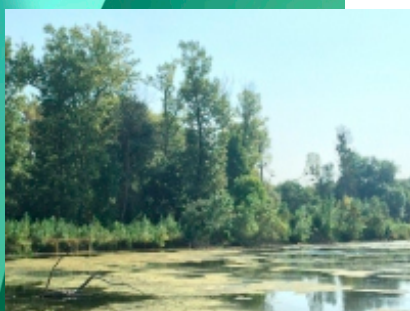
Posebno je istaknuo odluku menadžmenta NP-a kojom svjesno izbjegavaju naplaćivati ulaz u Park, već razvijaju programe višesatnih i višednevnevnih edukacija. Ulažu vrijeme provodeći posjetitelje kroz sam park potičući ih da razumiju prirodne pojave i kretanja te da vole provoditi vrijeme u prirodi. Ponosno ističu da njihov edukacijski posjet uz vodiča traje najmanje tri sata jer na taj način svjesno izbjegavaju instant konzumerizam (dođi-vidi-idi) koji samo "troši" i ljude i prirodu, ne doprinoseći konceptu održivog razvoja. Unutar zaštićenog područja dozvoljene su šetnje i postavljene su biciklističke staze pa posjetitelji smiju prolaziti označenim mjestima bilo kada.

Partnerstvo razvijaju na svim područjima i razinama: besplatno ustupaju svoje fotografije i tekstove o zaštićenom području lokalnim poduzetnicima, OPG-ovima i ugostiteljima potičući ih da koriste marketing NP za promociju svojih proizvoda i usluga. Ciljna skupina posjetitelja su djeca u dobi od 8 do 12 godina koju na cjelodnevni izlet dovode roditelji, bake i djedovi što je ujedno najbolji primjer utjecaja na buduće generacije.

Šetnjom kroz prirodu, domaćin nam je pokazao promatračnice za osobe sa invaliditetom koje su se nalazile uz samu cestu. Prošetali smo se pokraj vinograda čiji vlasnici planiraju one sorte grožđa koje posebno uspijevaju u blizini jezera s obzirom na vrstu tla (slano) i klimu.

Tradicionalna ispaša održava vegetaciju niskom i potiče gniježđenje ptica, što je znatno bolja i učinkovitija mjera od same košnje. Stoga je ispaša stoke dobro rasprostranjena, ali i planirana. Meso zdravog goveda koje je odraslo na ekološkoj ispaši prodaje se isključivo u 11 postojećih restorana na području Nacionalnog Parka.

Zajedničkim naporima Nacionalnog parka, lokalnih proizvođača i ponuditelja, lokalnog stanovništva ali i lokalne samouprave, postiže se učinak dobrog zajedničkog upravljanja.

Dijalog i suradnja s ključnim dionicima preduvjet su za odgovoran način upravljanja zaštićenim područjem

Upravljanje zaštićenim područjem složen je i odgovoran posao. Zahtijeva uspostavljanje ravnoteže između zaštite prirode i razvoja područja.

Tijekom studijskog putovanja u Austriji imali smo priliku upoznati se s tri različita modela upravljanja zaštićenim područjima. Kao primjer dobre prakse i drugačiji pristup upravljanju, svakako se izdvaja Nacionalni park Neusiedler See gdje je bio vidljiv pozitivni socijalni i gospodarski utjecaj postojanja zaštićenog područja u lokalnoj zajednici. U NP Neusiedler See model upravljanja temelji se na **uspostavljenom dijalogu i suradnji s ključnim dionicima**, održiv i koordinirani razvoj turizma.

Suradnja s lokalnim dionicima u Illmitzu rezultirala je, osim značajnim razvojem lokalnog poduzetništva, time da je lokalna zajednica postala najbolji promotor zaštićenog područja. Ovaj primjer dobro upravljanog zaštićenog područja trebao bi se prezentirati kao primjer dobre prakse što većem broju odgovornih osoba koje upravljaju zaštićenim prirodnim područjima.

Suvremeni trendovi upravljanja zaštićenim područjima diktiraju i potrebe za educiranim kadrovima koji imaju **potrebna znanja i vještine za učinkovito upravljanje zaštićenim područjima**. Upravo ta praktična znanja izvrstan su primjer studentima koja će ih osposobiti za stručni rad u području zaštite prirode. Iskustva austrijskih kolega o upravljanju zaštićenim područjima, koristan je doprinos i nadamo se da će to rezultirati većom razinom educiranosti o funkcioniranju zaštite prirode u drugim zemljama Europske unije.

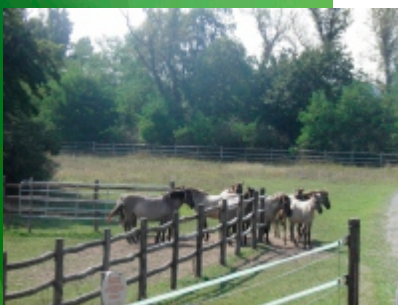
Značaj održivog korištenja pašnjaka i poplavnih livada u zaštićenim područjima

Poplavne livade i pašnjaci predstavljaju prepoznatljive sastavnice krajobraza zaštićenih područja temeljenih na fenomenu nizinskih rijeka i njihovih sezonskih plavljenja. Takva staništa koja su s gledišta zaštite prirode vrijedna, rijetka i bioraznolikošću bogata, uz nekadašnji tradicionalni sustav stočarenja i ispaše, uspijevala su sačuvati i održati vrijednu biološku raznolikost poplavnih pašnjaka i livada. Međutim, s takvim načinom suživota čovjeka i prirode danas se gotovo i ne možemo susresti pa su livade i pašnjaci prepušteni sukcesiji i postupnom prelasku u šikaru i šumu, a često su i mjesto širenja alohtonih invazivnih vrsta.

Stručnjaci iz posjećenih austrijskih ustanova koje se bave upravljanjem zaštićenim prirodnim područjima, a koji se susreću s navedenim problemom, pronašli su rješenje u kombinaciji očuvanja navedenih staništa s ekstenzivnim stočarskim uzgojem tradicionalnih domaćih životinja (govedo, konji). Mnoge od tih životinja bez problema mogu preživjeti na otvorenom pašnjaku tijekom čitave godine pa su ulaganja u stajske i druge popratne objekte na pašnjaku, minimalna. Neke ustanove uspostavile su suradnju s lokalnim ugostiteljima kojima tradicionalno uzgojeno govedo na pašnjaku u zaštićenom području, plasiraju na tržište kako bi pokrile potrebne troškove i učinile cijeli projekt ekonomski samoodrživim.

Da povučemo paralelu, sličan projekt očuvanja poplavnog pašnjaka unutar zaštićenoga prirodnoga područja je tijekom 2015. godine pokrenula i Međimurska priroda – Javna ustanova za zaštitu prirode. Naime, na osam hektara poplavnog pašnjaka uz rijeku Muru u zaštićenom području Regionalnog parka Mura-Drava, nastala je Ergela međimurskog konja s osam grla hladnokrvne autohtone izvorne pasmine međimurskog konja čija je brojnost posljednjih dvadesetak godina, zbog ekonomske nerentabilnosti, dosegla kritičnu razinu. S jedne strane projektom će se pokušati brojnost međimurskog konja izdići iznad granice kritične ugroženosti, a s druge strane, ispašom će se vrijedno stanište zadržati u izvornom stanju.

Ovakvi projekti odličan su primjer dobrog upravljanja staništima u zaštićenim područjima i mogli bi biti primjeri dobre prakse za druga područja koja su suočena s istim ili sličnim problemima.

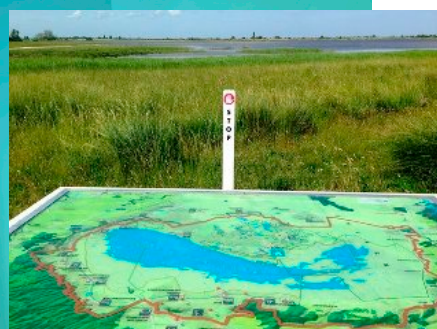
Interpretacijske aktivnosti u zaštićenim područjima

Interpretacija je kompleksna edukacijska aktivnost koja ima za cilj otkriti značenje prirodnih i kulturnih resursa. Kroz brojne medije interpretacijom se povećava razumijevanje, uvažavanje te posljedično i zaštita baštine. Mnogo je načina kojima se može prenijeti poruka posjetitelju. Najgrublje se oni mogu podijeliti s obzirom na to je li riječ o neposrednom ili posrednom kontaktu interpretatora i posjetitelja. Za uspješnu interpretaciju potrebno je postići balans u korištenju neposrednih i posrednih metoda. Oblici neposredne interpretacije su formalna predavanja, vođene šetnje, pričanje priča, demonstracije, posebne priredbe, programi za djecu, centri za posjetitelje, radionice, različite manifestacije. Posredna interpretacija ostvaruje se putem internet stranica, izložbi, publikacija, audio-vizualnih programa, brošura, plakata, vodiča za samostalno snalaženje u prostoru, vodiča za prepoznavanje vrsta, karti poučnih puteva ili biciklističkih ruta.

Što smo naučili od kolega u Austriji? Veliku pažnju pridaju dijelu interpretacijskih aktivnosti. Konkretno, specijalizirali su se za različite edukativne programe za djecu radi senzibilizacije lokalnog stanovništva kroz direktni rad s djecom (indirektni utjecaj na roditelje, bake i djedove). Također, organizacijom različitih manifestacija u zaštićenim područjima podižu razinu svijesti o prirodnim vrijednostima područja.

Potrebno je shvatiti da interpretacija ima veliku ulogu u očuvanju prirode kao i razvoju turizma te je važni alat u zaštiti prirode.

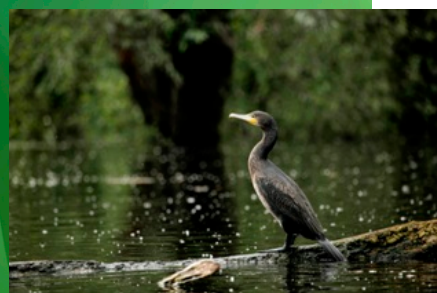

Rezervati biosfere u Austriji vs. rezervati biosfere u Hrvatskoj

Nakon proglašenja prvog rezervata biosfere u Hrvatskoj davne 1978. godine (Rezervat biosfere Velebit), čekalo se više od 30 godina na proglašenje sljedećeg rezervata biosfere (Prekogranični rezervat biosfere Mura-Drava-Dunav), kojega je UNESCO proglasio 2012. godine. Zanimljivo je kako naši rezervati biosfere nemaju jasnu upravljačku strukturu, nisu prepoznati u javnosti, a niti kao jedna od kategorija zaštite prirode u zakonu, dok je u Austriji situacija u mnogočemu drugačija. Ne samo da rezervate biosfere u Austriji podržava država, odnosno pokrajina, već iste podržava i **lokalno stanovništvo koje u tome vidi priliku za plasman domaćih proizvoda, sveopći napredak i zaštitu prostora u kojem žive.**

Primjerice, Rezervatom biosfere Wienerwald kojeg smo posjetili tijekom studijskog putovanja, uspješno upravlja neprofitna organizacija Wienerwald Management d.o.o. koju je osnovala Vlada pokrajine Donje Austrije i pokrajine Beč. Ta organizacija ima za cilj osigurati ravnotežu ekosustava, ekonomsku sigurnost i socijalnu jednakost područja rezervata te na taj način osigurati povoljne uvjete za život sadašnjim i budućim generacijama. Kroz razne aktivnosti očuvanja prirode, promocije i istraživanja toga prostora, rada s djecom i mladima te promocije lokalnih proizvoda, ostvareni su odlični uvjeti za suživot ljudi u skladu s prirodom.

Hrvatska je u tom pogledu, nažalost, daleko od primjera iz Austrije, no vidljivi su pozitivni pomaci. Javne ustanove koje upravljaju zaštićenim dijelovima prirode u području koje pokriva Rezervat biosfere Mura-Drava-Dunav, sve više naglasak stavljaju na suradnju s lokalnim stanovništvom i rade na njihovoj edukaciji kroz različite edukativne radionice, posebice u radu sa školskom djecom te pružajući potporu razvoju lokalnog turizma. Isto tako, radom na promociji i boljem upravljanju samim Rezervatom javne ustanove podiže se svijest javnosti o važnosti očuvanja ovog prostora te o mogućnostima za održivi razvoj i suživot ljudi i prirode.

Usporedba uspješnosti upravljanja zaštićenim područjima NATURA 2000

IUCN (International Union for Conservation of Nature – Međunarodna unija za očuvanje prirode) kao globalni standard za definiranje zaštićenih područja omogućuje klasificiranje područja kategorije zaštite s obzirom na ciljeve upravljanja istim područjem. Prihvaćeno je 6 kategorija zaštite za koja postoje smjernice za upravljanje, a preporuča se da svaka država upravljanje zaštićenim područjima prilagodi svojem sustavu zaštite prirode. Natura 2000 je osnova zakona o zaštiti prirode i biološke raznolikosti na području EU.

Sustav upravljanja zaštićenim područjima u **Austriji** donosi državni odjel za zaštitu prirode ili regionalna uprava u suradnji s lokalnim udrugama. Za područja Natura 2000 planove upravljanja donosi devet regionalnih uprava (koje obuhvaćaju cijelu državu) u suradnji s lokalnim udrugama. Područja pod Naturom 2000 su kartirana, ali sustavi upravljanja nisu usklađeni. Kao što smo saznali na studijskom putovanju, zaštićena područja mogu biti i u privatnom vlasništvu.

Za neke regije postoje kategorije zaštite „Europaschutzgebiet (Europski rezervati)“ (Environment Agency Austria; (<http://www.umweltbundesamt.at>))

Ekološka mreža **Republike Hrvatske** odnosi se na područja Natura 2000 koja su od međunarodne važnosti za očuvanje vrsta i stanišnih tipova, a proglašava je Vlada Republike Hrvatske. Područjima Ekološke mreže upravljaju javne ustanove županija kroz planove upravljanja. Postoje zaštićena područja u Hrvatskoj od državnog i lokalnog značaja što ovisi o kategoriji zaštite.

Ako je cilj Ekološke mreže Natura 2000 održivo upravljati u suradnji s lokalnim dionicima, sustav zaštite trebao bi se temeljiti na usklađivanju planova upravljanja područjima istih bez obzira na to je li područje u privatnom vlasništvu ili državnom. Dobar je primjer prakse koji postoji u zaštićenim područjima Austrije razvijen suživot s prirodom koji je vidljiv kroz uspješnost malih lokalnih poduzetnika ili isplaćivanje naknada kako bi se zemljišta ostavila netaknuta. Isti primjer mogao bi se lako primijeniti i u Hrvatskoj. Regionalni park Mura-Drava-Dunav, prvi regionalni park u Republici Hrvatskoj koji obuhvaća cijeli tok Drave od slovenske granice do ušća Drave u Dunav, zaštićeno je područje koje ima namjenu zaštite krajobrazne raznolikosti, održivog razvoja i turizma. S obzirom na potencijal lokalnih naselja i zajednice, mogli bi se primijeniti primjeri iz Austrije gdje lokalni poduzetnici profitiraju kroz promoviranje parka.

Suradnja privatnog i javnog sektora

Prilikom službenog posjeta Austriji posjetili smo tri zaštićena područja – parka prirode: Biosphere Reserve Wienerwald, Neusiedlersee i Marchegg.

Premda postoje razlike u upravljanju pojedinim područjima, sva se tri koncepta upravljanja uvelike razlikuju od "hrvatskog" modela. Dok je austrijski model temeljen na stvarnom očuvanju prirode, čini se da je hrvatski model pogrešno utemeljen na eksploataciji prirode, odnosno konkretnog zaštićenog područja. Nadalje, dok su u Hrvatskoj zaštićena područja u stopostotnom vlasništvu države, u Austriji su dijelovi zaštićenog područja u privatnom vlasništvu. Iako je omjer javnog i privatnog vlasništva različit u svakom od tri posjećena područja, čini se da u sva tri zaštićena područja postoji odlična sinergija i javno-privatno partnerstvo.

Najdojmljiviji je model organizacije i upravljanja u Nacionalnom parku Neusiedlersee, koji je utemeljen 1993. i prostire se na oko 300 kvadratnih kilometara. Park se prostire ne samo na teritoriju Austrije (oko 90 kvadratnih kilometara), već i većim dijelom na teritoriju Mađarske. Što se tiče austrijskog dijela parka, skoro polovica teritorija (oko 400 hektara) netaknuto je područje tzv. Nature Reserve Zone, što znači da ljudi nemaju pristup tom području.

Cilj je to područje očuvati netaknutim od ljudskog utjecaja. Uspostava tog parka predstavlja ujedno i odličan primjer prekogranične suradnje dviju država na očuvanju prirode. Što se tiče austrijske strane, park je pravno u vlasništvu 1200 privatnih vlasnika koji imaju sklopljene ugovore s pokrajinom Burgenland, u kojoj je park smješten. Vlasnici temeljem ugovora dobivaju određenu vrstu obeštećenja jer ne mogu u potpunosti ili djelomično koristiti dijelove posjeda u njihovu vlasništvu. Park se financira iz dva izvora: sredstvima iz centralne blagajne te pokrajine Burgenland.

Cijela uprava parka ima ukupno 30 zaposlenika razvrstanih u četiri dislocirana odjela. Zanimljivo je da Park nema vlastiti restoran, barove, suvenirnice, najam bicikla i drugo, sve ono što je kod nas nekako uobičajeno. Svi ti poslovi prepušteni su lokalnom stanovništvu koje na taj način osjeti i određenu financijsku korist od toga što žive i rade na teritoriju koji je dijelom Nacionalnog parka. Pojedini subjekti koji se bave različitim aktivnostima, promovirajući svoje aktivnosti, zapravo promoviraju sam Park. Na taj način, menadžment Parka ne troši nikakva sredstva na promidžbene aktivnosti i materijale. Park čak i za vodiče koristi vanjske suradnike. Ovo je odličan primjer suradnje javnog i privatnog sektora.

Turizam se temelji na eko-turizmu. Sva hrana koja se konzumira u lokalnim restoranima kontroliranog je podrijetla te ju je proizvelo ili uzgojilo lokalno stanovništvo. Zanimljivo je bilo vidjeti jelovnik u restoranu, u kojem je navedeno čiju npr. govedinu ili krumpir jedemo, a sve je eko proizvodnja. Ilmitz ima zavidne smještajne kapacitete, a svi ponuđači smještaja su odlično umreženi putem turističkog ureda koji im pruža uslugu bookinga. Zanimljivo je nadalje da oni koji u Ilmitzu ostaju dulje od 24 sata mogu ishoditi tzv. Neusiedler See Card, karticu koja im omogućuje da besplatno posjete 55 atrakcija/događanja/točaka. Cilj je posjetitelje Parka motivirati da se zadrže dulje od jednoga dana i na taj ih način potaknuti na dodatnu potrošnju: platit će smještaj, jesti u lokalnim restoranima, kupiti neki proizvod u lokalnim trgovinama, itd. Lokalno stanovništvo na ovaj način osjeti dobrobit što su dijelom Parka.

Impresum:

«Ova publikacija izrađena je uz pomoć Europske unije i Ureda za udruge Vlade RH. Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost projektnih partnera i na koji se način ne može smatrati da odražava gledišta Europske unije»

Izdavač: Udruga za zaštitu prirode i okoliša Zeleni Osijek

Projektni partneri:

PRAVOS

Ovaj projekt financira Europska unija

Projekt sufinancira

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za udruge